

زنان و کاهش زباله خانگی

دکتر منیره مجلسی
عضو هیئت علمی و مدیر گروه
بهداشت محیط دانشگاه پزشکی شهید بهشتی

خلاصه مقاله

نقش آلوده کننده کمتری داشته باشیم، باید الگوی مصرف صحیحی برای خانواده تهیه کنیم. زنان در این راستا نقش عمده ای دارند. اولین ابزار برای زنان، آگاهی و خودباوری آنهاست. آنها باید بدانند که چگونه عمل کنند تا سطح بهره وری خانواده را افزایش داده و آلودگی محیط زیست را کاهش دهند و باید به نقش آموزش دهنده خود در مورد درست مصرف کردن و در نتیجه کاهش تولید ضایعات آگاه باشند و بچه ها را از کودکی به گونه ای تربیت کنند که افراد مصرفی نباشند و این در صورتی ممکن است که زن در زندگی روزمره الگوی صحیحی از مصرف داشته باشد. برای مثال خانم ها باید از میزان کالری مورد نیاز بدن در سنین مختلف آگاه باشند و در نتیجه با آگاهی و کسب اطلاعات لازم به مقوله بهره وری و استفاده بهینه از منابع واقف تر باشند و از خرید اجناس و مواد غذایی بیش از نیاز خانواده پرهیز کنند، بنابراین نخستین راهکار کاهش تولید مواد زاید، ارتقاء سطح آگاهی زنان در زمینه مصرف صحیح است. سایر راهکارها عبارتند از: کاهش استفاده از کالاهای یک بار مصرف، افزایش دوام کالاهای تولیدی و استفاده از مواد بادوام تر، کاهش میزان آثار زیانبار زباله های خانگی و کاهش حجم مواد زاید از طریق بازیافت و استفاده مجدد.

بشر امروز در تأمین نیازهای ضروری و موارد بسیاری غیر ضروری خود بزرگترین عامل تخریب و تغییر محیط زیست شناخته شده است. انسان کوه ها را متلاشی می سازد تا معادن نهفته در درون آنها را استخراج کند، به حریم رودخانه ها دست اندازی می کند تا از آنها برای فعالیت های شهری استفاده کند، بی توجه جنگل ها را به آتش می کشد و یا درختان جنگل را قطع می کند تا برای دام ها ایجاد مرتع نماید، یا در آن کشاورزی کند، خانه بسازد و یا مواد اولیه برای صنایع به دست آورد که بدین طریق آب و هوای آن آلوده کننده ها آغشته می سازد. خلاصه این که انسان از منابع زیرزمینی، سطحی و زیر دریایی استفاده بیش از حد توان طبیعت می کند تا خود در رفاه زندگی کند و سرانجام در این راه تا جایی پیش رفته است که امروزه با بحران محیط زیست مواجه شده است. در حال حاضر یکی از مهم ترین اهداف گروه های طرفدار محیط زیست تبلیغ برای کاهش مصرف مواد و بررسی راه های کاستن از مصرف بی رویه منابع طبیعی می باشد.

افزایش مصرف به معنی افزایش ضایعات و آلودگی محیط زیست است و اگر تصمیم داریم که در این زمینه

نقش زن در تغییر الگوی مصرف

امروزه بسیاری از زنان می‌دانند که محیط‌زیست در همه جا مورد بهره‌برداری بیش از حد قرار می‌گیرد و تخریب و آلوده می‌شود، زنان می‌دانند که تخریب لایه ازن تهدیدی زیست محیطی برای همه موجودات زنده دنیاست. زنان از آثار زیان‌آور پرتو خورشید اطلاع دارند و متوجه تغییر آب و هوا، گرم شدن زمین و شیوع بیماری‌ها هستند.

آنان می‌دانند بدون امنیت زیست محیطی جهانی، امنیت ملی وجود نخواهد داشت. برای بقا در طبیعت باید از قوانین آن پیروی کرد و برای هماهنگی با طبیعت باید در شیوه‌های زندگی تغییراتی به وجود آورد، باید ارزش‌های طبیعت را درک کرد و به آن احترام گذاشت. در واقع تغییر الگوی مصرف و روی آوردن به درست مصرف کردن کالاها، انرژی و منابع بنیادی‌ترین رویکرد برای مقابله با موج مصرف، تخریب محیط‌زیست و آلودگی به شمار می‌آید.

اگر آگاهی ما انسان‌هایی که در شهرها بی‌دریغ مصرف می‌کنیم و بی‌رویه مواد زاید و آلوده‌کننده تولید می‌کنیم در حدی باشد که هر بار از خود پیرسیم مصرف این مواد و انرژی تا چه حد ضروری است و هر کیلو مواد زاید که تولید می‌کنیم، یا هر مقدار انرژی که مصرف می‌کنیم چه اثری بر محیط‌زیست می‌گذارد و چه هزینه‌ای را برای رفع آلودگی ناشی از آن بر ما تحمیل می‌شود و همچنین اگر الگوی مصرف را درست بشناسیم و این الگو را در زندگی خود تعمیم دهیم، شاید بسیاری از مسایل ناشی از ورود آلاینده‌ها به محیط‌زیست حل شود، زیرا فزونی مصرف به معنای فزونی ضایعات و آلودگی محیط‌زیست است. اگر تصمیم داریم در این زمینه نقش آلوده‌کننده کمتری داشته باشیم باید الگوی مصرف صحیحی برای خانواده تهیه کنیم که در اینجا زن به عنوان همسر، مادر، مدیر برنامه ریز خانواده و کسی که نقش اصلی در تنظیم خرید و چگونگی مصرف را به عهده دارد و همچنین به عنوان مربی، فرهنگ‌ساز نسل آینده و سرانجام به عنوان پیونددهنده کودکان به خانه و جامعه می‌تواند نقش بسیار مهمی در تغییر الگوی مصرف و در نتیجه کاهش آلودگی داشته باشد.

راهکارهای کاهش مصرف

۱. ارتقای سطح آگاهی زنان در زمینه مصرف صحیح در درجه اول ابزار زنان آگاهی و خودباوری آنهاست. آنها باید بدانند که چگونه عمل کنند که سطح بهره‌وری خانواده را افزایش و آلودگی محیط‌زیست را کاهش دهند. زنان باید به

نقش آموزش‌دهنده خود در مورد درست مصرف کردن و در نتیجه کاهش ضایعات واقف باشند و بچه‌ها را از کودکی در خانه طوری تربیت کنند که افراد مصرفی نباشند و این در صورتی عملی است که زن در زندگی روزمره الگوی صحیحی از مصرف داشته باشد. برای مثال خانم‌ها باید از کالری مورد نیاز بدن در سنین مختلف آگاه باشند و در نتیجه با آگاهی و کسب اطلاعات لازم به مقوله بهره‌وری و استفاده بهینه از منابع، واقف‌تر از خرید اجناس و مواد غذایی که بیش از نیاز خانواده است، پرهیز کنند. در واقع خانم‌ها باید با یک برنامه‌ریزی صحیح خرید کنند. بدین ترتیب که ابتدا فهرست

۴. کاهش میزان سمی بودن زباله‌های خانگی

خانم‌ها با تفکیک مواد زائد سمی خانگی در محل تولید جهت جمع‌آوری آنها به‌طور جداگانه تا حدی میزان سمیت شیرابه را در محل دفن زباله کاهش می‌دهند زیرا مخلوط کردن مواد زائد خطرناک خانگی مثل مواد پاک‌کننده ظرف، واکس، حشره‌کش، رنگ و مواد شیمیایی دیگر موجب تولید شیرابه سمی در محل دفن شده و آب و خاک را آلوده می‌سازند. بنابراین با برنامه‌ریزی‌های مخصوص برای تفکیک و جمع‌آوری جداگانه مواد سمی خانگی، می‌توان تا حدودی از آلودگی محیط‌زیست جلوگیری کرد.

۵. کاهش حجم زباله از طریق بازیافت و استفاده مجدد

امروزه در کشورهای مختلف جهان بازیافت زباله بسیار معمول است و به علت اهمیتی که مواد اولیه در فعالیت‌های صنایع دارند و نیز محدودیت منابع و افزایش قیمت اولیه مواد خام و سرانجام به دلایل ملاحظات زیست‌محیطی، اجزای ترکیبی زباله نظیر کاغذ، مقوا، شیشه، پلاستیک، فلزات از طریق بازیافت مورد استفاده مجدد قرار می‌گیرند و بار دیگر به عنوان مواد اولیه به کارخانه‌ها تحویل می‌شوند. به عنوان مثال در کشور سوئیس علی‌رغم افزایش ۲۰ درصد مصرف نوشابه در سال‌های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۶، بازیافت شیشه از ۵۵ درصد به ۸۹ درصد رسیده است. این کشور را می‌توان دومین کشور از نظر میزان بازیافت مواد پلاستیکی دانست. در ژاپن سالانه ۳۴/۹ درصد از زایعات خانگی بازیافت می‌شوند، در آمریکا ۲۸ درصد آلومینیوم و ۱۰ درصد شیشه‌های جمع‌آوری شده از زباله مورد بازیافت قرار می‌گیرند و علاوه بر آن ۳۰ درصد تولید کاغذ این کشور از کاغذهای باطله و دورریز می‌باشد. در هلند نیز ۴۰ درصد آلومینیوم و ۵۳ درصد شیشه‌های دورریز بازیافت می‌شود و در انگلستان این رقم به ۲۳ درصد می‌رسد. بدیهی است بازیافت مواد باید مطابق اصول و ضوابط بهداشتی صورت گیرد و در واقع تابع نظم و قاعده علمی مشخص باشد. اولین قدم در بازیابی زایعات، جداسازی آنها بر حسب جنس و نوع است. با جداسازی و تفکیک مواد از مبدأ تولید، علاوه بر این که سرمایه‌های ملی تلف نمی‌شود، بهداشت جامعه نیز رعایت می‌گردد. در این مورد همکاری

کاملی از لوازم مواد مورد نیاز خانواده را تهیه نمایند، زیرا به تجربه دیده شده که بدون برنامه‌ریزی ممکن است مواد و وسایلی خریداری شود که ضروری نیستند. همچنین باید تمام مایحتاج هفتگی را مطابق با نیاز خانواده در روزهای مشخصی از هفته تهیه کنند. اگر خانواده‌ها به جای هفته‌ای چهار یا پنج بار تنها یک یا دو بار از خودرو برای خرید استفاده نمایند. ضمن استفاده بهینه از زمان، از آلودگی هوا می‌کاهند. نقش رسانه‌های گروهی مثل مجلات، روزنامه‌ها، رادیو و به خصوص تلویزیون در آموزش مردم در راستای ارتقای دانش زیست‌محیطی بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

۲. کاهش استفاده از کالاهای یک‌بار مصرف

استفاده زیاد از کالاهای یک‌بار مصرف به دلیل هزینه گزاف، بارگرانی بر اقتصاد خانواده است. مصرف این گونه مواد ضمن آن که تولید مواد زائد را افزایش می‌دهد به محیط‌زیست نیز آسیب می‌رساند. بنابراین با کاهش استفاده از کالاهای یک‌بار مصرف علاوه بر این که موجب حفاظت محیط‌زیست می‌شویم، حجم ضایعات تولیدی را تا حد زیادی کاهش می‌دهیم. برای مثال در طی پژوهشی در سال ۱۹۹۰ در اطریش، خانواده‌های داوطلب با تغییر الگوی مصرف و کاهش استفاده از کالاهای یک‌بار مصرف موفق شدند زباله‌های تولیدی خود را تا حد ۱۹ درصد نسبت به خانواده‌های معمولی که وارد مطالعه نشده بودند، کاهش دهند و این کاهش پس از یک سال به ۳۴ درصد رسید.

۳. افزایش دوام اجناس تولیدی

اگر محصولات تولیدی با دوام‌تر باشند و زنان در برنامه‌ریزی روزمره از محصولات بادوام‌تر استفاده کنند، مدت استفاده از آنها طولانی‌تر خواهد بود. بدیهی است این‌گونه محصولات به عنوان مواد دورریختنی، دیرتر وارد جریان زباله شهری می‌شوند و از این رو لازم است با کمک دولت، صنایع و کارخانه‌ها ضمن استفاده از فناوری‌های جدیدتر، موادی را مورد استفاده قرار دهند که محصولات حاصل از آنها عمر طولانی‌تر داشته و دوباره قابل استفاده و یا مرمت و تعمیر باشند.

کاهش آلودگی ها و حفظ منابع طبیعی از دیدگاه اقتصادی نیز حائز اهمیت می باشد و باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

منابع و مأخذ

- 1- EPA (1992), "The Consumers Handbook of Reducing Solid Waste".
- 2- ISWA (1997), "International Directory of solid waste management -waste minimization".
- 3- Gerhard Vogel 1998, "Recycling works", EPA.
۴. منیره مجلسی نصر (۱۳۷۸)، «تغییر الگوی مصرف گامی به سوی حفظ محیط زیست»، سمینار زن و محیط زیست، دانشگاه الزهرا. تهران.

مردم به خصوص زنان می توانند به طور چشمگیری مؤثر باشند. یکی از گام های اساسی در این راه، آموزش و ترغیب طبقات مختلف مردم به خصوص برای تفکیک اولیه مواد در منازل و دیگر مراکز تولید زباله است. باید به مردم یادآور شد که اگر بازیافت و تفکیک زباله های شهری را افراد سودجو به طریقه غیرقانونی انجام دهند لطمه زیادی به بهداشت و سلامت شهروندان وارد می شود. در صورتی که کاغذ مقوا، نایلون و پلاستیک توسط مردم به خصوص خانم های خانه دار بدون مخلوط شدن با مواد دیگر مثل پس مانده مواد غذایی قابل فساد (زباله تر) نگهداری شود و با رعایت موازین بهداشتی جمع آوری شده و به کارخانه های خمیر کاغذ، پلاستیک و یا نایلون انتقال یابند، به میزان بسیار بالایی بازیافت مواد امکان پذیر خواهد شد. این عمل ضمن حفظ محیط زیست و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی